

بخش هشتم

تیترا

تیترا هدایتگر خواننده به سوی خبر است. جمله یا عبارتی است که به خبر هویت می‌دهد، می‌تواند خواننده را به خواندن مطلب ترغیب کند یا او را از خواندن باز دارد. تیترا نویسی آخرین مرحله تنظیم خبر است.

تیترا زدن آن هم از نوع حرف‌های، چندان آموزش‌بردار نیست، به تجربه عملی نیاز دارد و باید آنقدر تیترا زد که دیگر به امری عادی تبدیل شود.

تیترا واقعاً چیست؟

- تیترا عصاره پیام خبر است.
- تیترا برای یک خبر، حکم کارت ویزیت را برای یک نفر دارد.
- تیترا، قلاب یک ماهی به نام خواننده است و لید، نحوه بیرون کشیدن همان ماهی از آب.
- از این حرف آخر می‌خواهم یک قاعده استخراج کنم. بین تیترا و لید همیشه باید یک ارتباط منطقی برقرار باشد. بنابراین می‌توانم در تاکید بیشتر بر روی این رابطه معنایی متقابل بگویم:
- اگر تیترا در یک خانه باشد، لید راهروی آن خانه است. منظور این است که نباید از در یک خانه مثلاً یک دفعه وارد آشپزخانه‌اش شویم!
- اگر تیترا نبود همه خبرها به هم وصل می‌شد و این خوب نبود پس بنابراین تیترا جداکننده خبرها هم هست.
- تیترا عنصری است که به صفحات اخبار زیبایی می‌بخشد.

- تیتتر، تیتتر است، عامل نجات یک خبر، باعث خواننده شدن آن^۱
- شاید بتوان اصلی‌ترین مشخصه یک تیتتر خوب را میزان هدایت خواننده به سوی خبر دانست. بنابراین کسی که تیتتر یک خبر را تدوین می‌کند، می‌تواند از فنون گوناگون در جهت جذاب‌سازی تیتتر بهره‌گیرد و نگاه خواننده را چنان به آن گره بزند که خواننده به محض دیدن تیتتر بر جای می‌خکوب شود و خبر را دنبال کند. برای حرکت در مسیر رمزآلود تدوین تیتتر، علایم و قواعدی وجود دارد که سبب می‌شوند تا عبور از این مسیر با خطر کمتری انجام گیرد:
- ✓ تیتتر هر اندازه که کوتاهتر باشد، بهتر است؛
- ✓ تیتتر باید از واژه‌های رسا بهره‌مند باشد؛
- ✓ تیتتر باید روشن و دقیق باشد (نه در همه موارد)؛
- ✓ در تیتتر نباید از کلمات تکراری استفاده شود؛
- ✓ حتی المقدور و باید از تیتتر سؤالی و منفی پرهیز شود؛
- ✓ تیتتر اگر فعل داشته باشد، جذاب‌تر خواهد شد، بخصوص اگر فعل به طرز مناسبی به کار گرفته شود؛
- ✓ نباید در تیتتر، واژه‌ها شکسته شوند؛
- ✓ تیتتر باید حتی المقدور از لید استخراج شود، مگر بخواهیم چندین مورد خبری را در تیتتر به خواننده القا کنیم که باز هم در این صورت باید سعی کنیم تا لیدی مناسب با تیتتر تدوین کنیم.
- به هر حال، روزنامه‌نگار می‌تواند برای جذابیت بخشیدن به تیتتر از کلیه امکانات کمک بگیرد. دامنه هنر تیتتر زدن هم «درونه» تیتتر و هم «برونه» آن را در بر می‌گیرد. کسی که تیتتر می‌زند می‌تواند از فنونی همچون ضرب آهنگ (Alliteration) استفاده کند و این همان پرداخت برونه تیتتر است.
- استفاده هنرمندانه از جوهره شعری نیز می‌تواند به درونه تیتتر عمق و غنا بخشد و آن را به نوعی کلام مخیل تبدیل کند. حتی ابهام و ابهام‌تیزی نیز، به

۱- شکرخواه یونس، سبک‌های خبرنگاری، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۸۶،

چالش خواننده برای دستیابی به معنا کمک می‌کند و حتی می‌توان گفت که تیتتر می‌تواند مثل زبان شعر در پاره‌ای از مواقع از معنا مایه بگیرد. فرض کنیم که خبر باران شدید دیشب تهران را داریم، تیتتر آن چه می‌تواند باشد:

- تهران سراسر دیشب زیر باران بود (برونۀ عادی بدون بازی معنایی)؛
- تهران دیشب در چشمه زندگی آب تنی کرد (بازی معنایی)؛
- بُغض آسمان بر سر تهران ترکیب (بازی معنایی)؛
- نفس عمیق تهران در پی باران شدید دیشب (بازی معنایی)؛
- باران بهاری تا بامداد بر تهران بارید (ضرب آهنگ با حرف «ب»)

تیترنویس، صرف نظر از این بازیهای درونه‌ای و برونه‌ای، باید دایره‌ واژگانی خود را نیز گسترش دهد، تا بتواند یک دگرگونی پیوسته از جنبه‌ واژگانی در تیتترهای خود پدید آورد.

انواع تیتتر

تیتتر برداشتی «استنباطی»

عصاره و چکیده خبر با برداشت و استنباط روزنامه نگار به تیتتر تبدیل می‌شود در واقع برداشت صحیح و روشن از یک خبر در قالب یک جمله توسط خبرنگار را تیتتر استنباطی گویند. مثال:

سخنان رئیس جمهور درباره نقش و وظیفه نخبگان در جامعه

تیتترهای مبتنی بر نقل قول:

در این نوع تیتترها منبع خبر نیز آورده می‌شود تا به تیتتر سندیت بدهد. این منبع می‌تواند در ابتدای تیتتر یا بالای تیتتر (دو تیتتر) بیاید. مثال:

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی

بزودی واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت افتتاح

می‌شود

تیتزر کور

تیتتری که برای تحریک و ایجاد سؤال در ذهن مخاطب به کار می‌رود و به اصل خبر اشاره ندارد. به کاربردن این نوع تیتزر تا حدی که مبهم نباشد و خواننده را دچار سردرگمی نکند، جایز است.

مثال:

تریبون دانشجوی هنوز تسخیر نشده است

تیتزهای «دو تیتتری»

در این نوع تیتزها، از دو تیتزر جداگانه، اما مرتبط با هم استفاده می‌شود در این نوع تیتزر دو یا چند موضوع به طور همزمان به هم پیوند زده شده و به اطلاع خوانندگان می‌رسد.

مثال:

**در خواست جهانی برای کمک به مردم پاکستان
کراچی همچنان زیر آب است**

تیتزر سوالی

به دلیل اینکه اکثر تیتزهای سؤالی در خواننده واکنش منفی ایجاد می‌کنند، بهتر است که از تیتزهای منفی استفاده نشود، به جز مواردی که تیتزر سوالی خود به طور غیر مستقیم تا حدی پاسخ به سؤال باشد و یا اینکه خواننده در عین خواندن تیتزر با کمک از مفهوم پنهان تیتزر سوالی، خود به آن پاسخ دهد.

مثال:

رییس کمیسیون آموزش مجلس:

چرا وام مصوب شهریه دانشجویان پرداخت نشد؟

شکل و ظاهر تیتزر

علاوه بر نقشها و کارکردهای تیتزر که شرح آنها داده شد، انتخاب شکل تیتزها، تعداد ستونهایی که دربر می‌گیرند و همچنین شکل قلمی که در آنها به کار

می رود نقشه های خاص را در نگاه خواننده ایفا می کنند. تیترها از لحاظ کمک به زیباسازی صفحات و تسهیل کار تفکیک مطالب به شکل های زیر ارائه می شوند:

تیتر یک سطری (Single - line headline):

این تیتر همان گونه که از نام آن برمی آید، در یک سطر نوشته می شود:

*****

تیتر دو یا چند سطری (Multi - headline line):

این نوع تیترها- به خصوص در هنگامی که تعداد واژه های تیتر زیاد است- در دو یا چند سطر (و ترجیحاً در دو سطر) ارائه می شوند:

*****

*****

تیتر پلکانی (headline Stepped):

این تیتر شبیه پله است به راست یا چپ تمایل دارد:

*****

*****

تیتر هرم وارونه (Inverted pyramid headline):

شکل این تیتر شبیه هرم وارونه است و کلمات آن به تدریج از بالا به پایین، تا رأس هرم کاهش می یابند:

*****

***

**

*

تیتر مثلثی (Triangle headline):

این تیتر بر خلاف تیتر هرم وارونه از یک کلمه در سطر اول شروع می‌شود و به شکل مثلث پایان می‌پذیرد:

*
**
***
****
*****
*****
*****

شکل‌های سایر تیترها که برحسب جایی که در اختیار دارند و سلیقه‌ای که به خرج می‌دهند از آنها استفاده می‌کنند به شرح زیر هستند:

- ✓ - نیم هرمی متمایل به چپ (Flush - left)؛
- ✓ - نیم هرمی متمایل به راست (Flush - right)؛
- ✓ - نامساوی متمایل به چپ؛
- ✓ - نامساوی متمایل به راست؛
- ✓ - نامساوی و متمرکز (قرینه)؛
- ✓ - حاشیۀ متحرک (Hanging Indention)؛
- ✓ - ترکیبی (Combination)
- ✓ - چکشی (Hammer headline) که در آن یک کلمه از تیتر با حروف درشت‌تر در بالای تیتر می‌آید:

برف تهران را سفید پوش کرد

در هر صورت، اگر چه توانمندی و سلیقهٔ صفحه آرایان به تیترها شکل نهایی را می‌دهد، اما این شکل دهی نباید به قیمت اختلال معنایی در تیترها صورت گیرد نباید نگران کار صفحه آرایان به هنگام استفاده از تیتر بود. اینان کار خود را

می‌توانند انجام دهند، ولی یک نگرانی در سراسر زندگی حرفه‌ای روزنامه نگار پا به پای او به هنگام تدوین تیترو وجود خواهد داشت و آن خطر وجود کلمات زاید و اضافه است. باید از کلمات اضافه و زاید در تیترو پرهیز کرد، اضافه بار کلماتی در تیترو، مهم‌ترین عامل ضربه زدن به آن است.

عناصر تکمیل‌کننده تیترو

روزنامه نگاران سعی می‌کنند که در بسیاری از موارد برای تیتروهایی که تهیه کرده‌اند محمل، یا به اصطلاح «پوشش» مناسب ایجاد کنند تا خواننده بتواند به محض دیدن تیترو به اطلاعات ضروری مورد نظر خود- و در واقع اطلاعات تکمیل‌کننده اطلاعات موجود در تیترو- دست پیدا کند و به این ترتیب برای خواندن خبر مربوط به تیترو ترغیب شود ایجاد این ترغیب که از تکمیل تیترو به دست می‌آید، با استفاده از اجزای مکمل زیر امکان‌پذیر می‌شود:

روتیترو (Kicker): کلمه یا عبارتی است که در بالای تیترو اصلی قرار می‌گیرد و می‌تواند کاملاً مستقل باشد و یا در خدمت تیترو اصلی، اطلاعات بیشتر به خواننده بدهد. حروف روتیترو باید از حروف تیترو اصلی، ریزتر باشد.

مثال:

عصر امروز در تهران

روتیترو

تیترو اصلی **اجلاس سران سازمان کنفرانس اسلامی آغاز به کار کرد**

زیر تیترو (Bank/ Deck): درست کارکردی مشابه کار کرد «روتیترو» دارد با این تفاوت که همانطور که از نام آن پیداست در زیر تیترو اصلی قرار می‌گیرد. حروف زیر تیترو هم کوچکتر از حروف تیترو اصلی انتخاب می‌شوند.

مثال:

آتش سوزی در دانشکده علوم دانشگاه تهران:

رقص شعله‌ها در کتابخانه دانشگاه

آتش سوزی غیر عمدی بود و اتصال سیم برق عامل وقوع آتش سوزی اعلام شد.

میان تیترا (Subhead/ Inter-titer): میان تیترا یا تیترا فرعی کوچک وقتی مورد استفاده قرار می‌گیرد که:

- بخواهیم در مورد بخشهای مختلف یک مطلب بلند توضیح دهیم؛
  - بخواهیم مطلب طولانی و به اصطلاح یکپارچه را چشم نوازتر کنیم؛
  - بخواهیم به خواننده بفهمانیم که بحث در حال تغییر است.
- لازم به ذکر است که میان تیترا نباید طولانی باشد و حتی المقدور باید یک ستونی و مرکب از دو یا سه کلمه باشد.

سوتیترا (Subtitle - Sous - titre): بخشی است که به صورت یک یا دو جمله از متن استخراج می‌شود و با حروفی متفاوت از متن، یا در زیر تیترا اصلی و یا در نقاط مختلف متن، چیده و ظاهر می‌شود. سوتیتراها غالباً برای تبیین رو تیترا یا مطلب استخراج می‌شوند و به زیبایی صفحات نیز می‌افزایند. سوتیتراها نیز باید مثل تیتراها و لیدها کوتاه و مختصر باشند و خواننده را به خواندن مطلب ترغیب کنند و در عین حال از نظر معنایی، گویا و کامل باشند.

نشانه گذاری در تیترا:

با توجه به این نکته که کاربرد علامتها و نشانه‌های دستوری چندان سابقه‌ای در زبان فارسی ندارد، به همین دلیل هنوز جایگاه و مسئولیت این نشانه‌ها در اذهان جا نیفتاده، اما به این دلیل که نقطه گذاری کمک بسیاری به درک مطالب می‌کند و فهم آن، ساده‌تر می‌شود و ابهامات را می‌زداید کاربرد آنها در زبان مورد استفاده نشریات، اهمیت ویژه‌ای می‌یابد.

نشانه‌گذاری با اندکی تفاوتی در تیتراها نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد و با بهره‌گیری از آنها می‌توان تیتراها را کوتاه‌تر و از جهت درک مفهوم نیز آسانتر کرد. از این رو کاربرد نشانه‌ها در این گفتار فقط در مورد تیتراها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

نقطه « . »

نقطه در پایان جمله‌های کامل قرار می‌گیرد و مکث طولانی را سبب می‌شود، اما در تیتیر نقطه « . » صرفاً برای مخفف‌ها بکار می‌رود.
مثال:

حمله تبلیغاتی رادیو بی.بی.سی به رهبران سیاه پوست آفریقا شدت گرفت

ویرگول « ، »

ویرگول علامت مکث کوتاه است، توفقی که در تیتیر معمولاً بیشتر از یک بار به کار نمی‌رود و گاه در تیتیر جانشین « و » می‌شود.
مثال:

دکتر کامران دانشجو:

ارتقای کیفی دانشگاهها، شرط موفقیت برنامها است

نقطه - ویرگول « ؛ »

نقطه - ویرگول علامت مکث یا وقف است که این مکث البته بیشتر از ویرگول و کمتر از نقطه است. در تیتیر برای جداکردن دو عبارت ظاهراً مستقل، اما در ارتباط با هم به کار می‌رود.
مثال:

شب نامه در دانشگاه امیر کبیر؛

رئیس دانشگاه باید تغییر کند

دو نقطه « : »

علامت دو نقطه قبل از ناقل عبارت می‌نشیند و به جای فعل بکار می‌رود. همچنین از علامت دو نقطه در تفصیل حکم یا بر شمردن و بیان اجزای مطلبی استفاده می‌شود.
مثال:

رئیس بنیاد ملی نخبگان :

دانشجویان مقطع دکترا مورد حمایت ویژه قرار می گیرند

علامت نقل قول (« »)

علامت نقل قول یا گیومه « » در ابتدا و انتهای نقل قول مستقیم بکار می‌رود، اما در تیتراچ چون گیومه برای عبارات طولانی بکار نمی‌رود، بیشتر برای مشخص کردن واژه یا اصطلاح ویژه‌ای کاربرد دارد.

مثال:

نفوذ « مافایلا» در سیاستمداران و پلیس آلمان

علامت خط فاصله « - »

علامت خط فاصله برای جدا کردن جمله یا عبارت معترضه و بیشتر در تیتراچ برای پیوند دادن اجزاء یک کلمه دو جزئی مرکب بکار می‌رود. همچنین این علامت در انتهای تیتراچ جای علامت « : » نیز می‌نشیند و به این ترتیب نام ناقل یا گوینده جمله در انتهای تیتراچ قرار می‌گیرد.

مثال:

طرح آمریکایی خلع سلاح برای خاورمیانه _ به استثنای اسرائیل

علامتهای استفهام « ؟ » و خطاب « ! »

چون تیتراچ باید روشن، رسا باشد، لذا کمتر زمانی پیش می‌آید که از علامت استفهام یا سؤال « ؟ » و علامت خطاب یا توجه ک معمولاً در جملاتی که مبین احساسات درونی است استفاده می‌شود.

مثال:

ازدواج دانشجویی در دانشگاهها

محاسن یا معایب؟

مثال:

آقای وزیر! گرانی بیداد می‌کند